

utanför Paris, öfverlemnade hufvudstaden åt de allierade, och afgjorde sålunda Napoleon's öde. Af Bourbonerne belönad och uppuren kommenderade han likaså Julidagarne 1830 Carl X:s Pariserarmé. Det är derföre icke att undra på, att han hade föga sympatier i Frankrike. I sina efterlemnade memoirer synes han söka något afpruta på det erkännande andra Napoleons marskalkar vunnit, men hans uppgifter mötas af talrika protestationer. Den skugga hans memoirer kasta på prins Eugène's, hertigens af Leuchtenberg beteende 1814 har redan genom positiva bevis blifvit skingrad, och marskalkens trovärdighet öfverhufvud är genom denna bevisning starkt ifrågasatt.

10

Pariser Kaiserskizzen von Theodor Mundt är en helt ny resebeskrifning af den kända litteraturhistorikern. De tillhöra den lätta litteraturen – af samma förgängliga värde som troligen den tid och det lif, se skildra.

13 AF LITTERATURBLAD FÖR ALLMÄN MEDBORGERLIG BILDNING 1857 ...

Litteraturblad n:o 4, april 1857

20

Af Litteraturblad för allmän medborgerlig bildning 1857 n:o 1–3 återstå inga exemplar, hvarföre *prenumerationen upphör*. Skulle någon önska sig senare halfva årgången, bör prenumeration derå komma utgifvaren tillhanda före Juni månads utgång.

Prenumeranter i Helsingfors behagade uttaga sina exemplar mot prenumerationssedel, emedan utgifvaren icke är i tillfälle att, såsom förut skett, förstöra 20 à 30 exemplar, för att möta reklamationer på den ena eller andra nummern, som ännu skulle vara innestående. Detta och alla följande nummer utlemnas *endast mot prenumerationssedelns uppvisande*.

30

14 PAUPERISMEN I FINLAND.

Litteraturblad n:o 5, maj 1857

Ett hårdt år har hemsökt Finland. Någon tids vana vid det bättre har gjort detsamma än hårdare att bära: och der skörden helt och hållet felslog och den tidiga vintern, som hindrade importen, vållat bristande tillgång på spanmål, har det varit ett bland de hårdaste i mannaminne.

40

Åtskilligt vore om häraf föranledda förhållanden att säga: om de osanna berättelserna i de inhemska tidningarne, de öfverdrifna skildringarne i bref till utlandet, den ringa ansträngningen till bistånd i de bättre lottade delarne af eget land, hållen mot de ödmjuka, all rodnad umbärande tacksägelserna för gåfvor från fremmande länder, om den liknöjdhet, hvarmed dessa gåfvor stundom blifvit bortkastade, der intet behof funnits o. s. v. Bör man då icke vara tacksam för hjälpen utifrån? Ja visst; men man bör icke begära den, förrän den verkligen behöfs. Ett års sträng missväxt i en jemförelsevis ringa del af landet borde kunna med landets egna krafter bäras. De 100 000 Rub. S:r, såm blifvit insamlade utom Finland, äro visserligen en stor gåfva, men icke större, än som kunnat åstadkommas genom ett sammanskott af 200 tusen individer med en half rubel per man. Det finnes icke en dreng eller piga, som icke utan allt omak kunnat inbespara dubbla beloppet på en

50

bomullsduk i stället för en silkesduk, att icke tala om hufvudstaden och alla andra städer, der man lefver som förut och vid konserter, spektakler, baler och andra nöjen efter råd och lägenhet utgjuter sitt hjerta i beundran öfver den fremmande välgörenheten. Förhållandet bevisar mycken slapphet i allmänandan, och tilldragelser sådane som de nämnda verka synnerligen att öka den.

10 Svårigheten vid nödens afhjelpande har också egentligen icke varit den, att finna medel för de nödlidandes understödande, utan att förse de blottställda trakterna med spanmål. Den besutna bonden bör och kan komma öfver *ett* hårdt år, genom att fördela den skuld, han då tilläfventyrs nödgas åsamka sig, på följande årens afkastning. Han bör det så mycket lättare, då staten understöder honom med lån, hvilkas återbetalande vanligen för anstå, tills ett godt år gör det föga betungande. Undantag kunna finnas, då hemmanet förut är så skuldsatt, att skulden icke tål ökas. Men detta kan icke vara regeln: och sådane hemmansegare, som icke kunna skuldsätta sig för ett års spanmålsbehof, kunna också blott hoppas räddning ur sitt betryckta läge af en tillfällighet, af många goda årsvexter i en följd, fortfarande högt pris på skogsprodukter o. s. v. Då man talar om jordegarens förmåga eller 20 oförmåga att uthärda ett missvextår, bör man naturligtvis till hans omvårdnad räkna alla dem, som arbeta på hans jord; ty det är egentligen om jordbrukets förmåga att föda arbetaren det är fråga. Vägrar jordegaren att föda sin tjenare under dåliga år såsom under goda, så finnes ingen annan utväg, än att han måste föda honom såsom fattighjon. Han har att välja mellan arbetslönen och fattigtaxan.

I vårt lands förhållanden kan ingen annan än staten vid uppkommen allmännare nöd lemna jordegaren den nödiga krediten. Här saknas stora kapitalister, här saknas privatbanker, hvilka skulle kunna 30 förskjuta de nödiga medlen åt spanmålsimportörer eller direkt åt jordbrukarena. När så olyckligt händer, som senaste år, att spanmål icke i tid kan införskaffas sjöleds, blefve också alla förskotter åt spanmålshandlare gagnlösa; ty landtransporten till landets nordliga trakter fördyrar varan så, att med den ingen spanmålshandel kan existera. Följden är då den gifna, att kronan måste sälja med förlust, såsom alltid skett i det inre af landet äfven vid mindre missvexter. Förlusten är hela landets bidrag till den nödlidande ortens understöd. Likväl synes det obilligt, att denna förlust skall vara så stor, som den ofta är. Den blir det hufvudsakligen genom spanmålslånen, hvilka gifva låntagaren tillfälle att med en vara t. ex. i värde 5 Rub. S:r ersätta 40 den, som kostat kronan 12 Rub., medan i samma trakter medelpriset per decennium kan vara 6 1/2 à 7 Rub. Skulle deremot skuldsedlarne för lån ur kronans förråder ställas i penningar med afbetalningsterminer på ett eller två à tre år, kunde priset rättas efter missvexten, d. ä. eftersom jordbrukaren anses behöfva köpa hela eller halfva årsbehofvet o. s. v. Blir varan under missvextår jordbrukaren icke dyrare att köpa, än han säljer den under goda år, har han ingen andledning att spara något förråd från de senare. Sålunda undertryckes äfven den enda spanmålshandel, som i landets nordliga och inre delar kan finnas, 50 nemligen böndernas egen och möjligen domarens och presternas. Och äfven staten stänger för sig sjelf utvägen, att i dessa trakter utan förlust hålla större spanmålsupplag från år till år. Än mindre påkallad är naturligtvis försäljning med förlust, der endast utsäde behöfves, och då t. ex., såsom nu lär vara fallet i södra Savolaks, bonden sålt sämre spanmål till högre pris, än han nu får af kronans köpa den bättre.

Det skulle föra oss för långt från ämnet, att här vidare tala om

spanmålshandeln. Man kan derom hålla tal. Men för denna handelsgren fördras kapitaler, kommunikationer och insigter, allt utöfver det vanliga måttet i vårt land. Den kan idkas på kusterna, hufvudsakligen blott den södra, men äfven här för bristande kapital i mindre skala. Men i de nordliga och inre delarna af landet, der den kan ske endast genom uppköp och försäljning på stället, torde den få vänta på jernvägarne. Den mera välmående jordbrukaren deremot, som i goda år får sälja sin spanmål till vanpris, skulle ega en uppmuntran att spara den, om han vore säker, att äfven kronan skulle i sämre år hålla högre pris. Också socknemagasinerne, som visat sig vara så gagnlösa för hjälp i nöden, skulle blifva mera gagnande, om ur dem icke lemnades lån mot återbetalning in natura, utan endast lån i dåliga år mot ersättning i penningar till visst nedsatt pris.

Att vid tider af allmän nöd en nödstäld befolkning finnes, som dels icke alls räknas till arbetarena, dels icke till de stadigvarande, och som saknar all kredit och förmåga att hjälpa sig fram öfver året, kan icke nekas. För denna del, som äfven i vanliga år mer eller mindre beror af välgörenheten, måste så väl statens hjälp som den enskilda öfver landet anlitas. Och det är egentligen denna befolkning och dess stora tillväxt, som bildat och bildar proletariernas klass i Finland.

Ty här i landet finnes föga annan industri. Jordbruket närmer landets invånare, och det är från jordbruket den lösa befolkning utgår, som dag för dag tillväxande blir alltmera näringslös. Det är om den, vi här egentligen velat tala, emedan det är endast dess tillstånd, som i Finland kan betecknas med namnet pauperism.

Den samling, som under titel *Kejserliga Finska Hushållningssällskapets utlåtande* angående åtgärder till befrämjande af Finska landtbruket etc.» blifvit offentliggjord, och hvars offentliggörande icke nog kan prisas, innehåller äfven angående det ämne, hvarom här är fråga, flera märkliga enskilda yttranden. De äro så mycket mera af värde, som deras publicerande icke torde varit förutsedt och de med få undantag äro undertecknade; hvarföre man kan vara öfvertygad, att de uttala de voterandes allvarliga öfvertygelse. Men desto mera förvånas man å andra sidan, att se flera af dessa yttranden bygga förhoppningar för framtiden på nya förordningar eller på de förhandenvarandes strängare vidmakthållande, ehuruval äfven några mildringar i de stränga stadgarne förordas. Glädjande är det deremot att finna, att såväl Hushållningssällskapen i Wiborg och Uleåborg som åtskilliga enskilda uppfattat frågan djupare och sökt bot för det onda icke i korrektionshusen och fängelserna, utan i skolor och kyrkor, icke i lifegen- skapens arbetstvång, utan i tillfälle till lönande arbete och möjligheten af en framtid för arbetaren. Finska Hushållningssällskapet in corpore, i sitt underdåniga betänkande, synes adoptera något af båda sidornas åsigter, så att det fasthåller tvångssystemet och derjemte uttalar fromma önskningar för inrättandet af skolor, sparbanker och pensionsinrättningar. Det är denna Kejserliga Hushållningssällskapets Hans Kejserliga Majestät undeställda förklaring öfver Finska jordbrukets förhållande till proletärklassen vi skola lägga till grund för vår betraktelse.

Finska Hushållningssällskapet yttrar:

»Om slutligen jordbruket i vårt land skall fortgå och uppnå en högre fullkomlighet än den det nu innehar, efordras att jordbrukaren under vissa tider af året kan emot lega förfoga om en större arbetsstyrka, än han

*oafbrutet kan sysselsätta*¹. Af denna omständighet följer otvunget, att han må ega rätt att antaga och lemna försvar åt sådane arbetare, hvilka till jordbrukaren utgöra vissa bestämda dagsverken och af hvilka arbetare han tidtals kan å de af dessa dagsverken icke upptagna dagarne påräkna biträde.»

Man må förlåta oss vår häpnad, men vi finna icke rum för någon annan känsla vid betraktandet af anförda ord.

Vi förvånas deröfver, att Hushållningssällskapet förklarar landets jordbruk icke kunna sysselsätta och föda² sina arbetare året om.

10 Vi förvånas deröfver, att Sällskapet anser detta medel för jordbrukets förkofran, att nemligen blott »vissa tider af året förfoga öfver arbetarena», hittills vara i landet oförsökt.

Vi förvånas deröfver, att Sällskapet förklarar samma medel vara ett nödvändigt vilkor för jordbrukets i landet fortgång till »en högre fullkomlighet», att det således förklarar fullkomligheten bero deraf, att jordbruksarbetaren föder sig med något annat arbete, än jordbruket.

20 Man har lätt att misstaga sig i förklarandet af gifna samhällsförhållanden, lätt att förväxla orsak och verkan. Det är sålunda en mycket allmän åsigt, att den myckna lösa och lata befolkningen i landet tärer på jordbruket, i stället för att genom sitt arbete höja detsamma. Den skall derföre tvingas att arbeta. Hushållningssällskapet delar denna åsigt: ty i dess betänkande föreslås tvångsåtgärder mot den på jordegaren mantalsskrifne arbetare, som vägrar arbeta mot den aflöning, den förre erbjuder och, i händelse af klagan, kommunalstyrelsens föreståndare godkänner. Men arbete får arbetaren endast »vissa tider på året», om jordbruket skall kunna »uppnå en högre fullkomlighet.» Detta vill i enkla ord säga, att en lös och lat befolkning skall finnas, att således jordbruket skapar och i sin fullkomlighet måste skapa arbetslösa, lata och hungrande inhysingar och backstugusittare.

30 Vi bekänne, att denna är och varit vår tanke om den lösa befolkningens uppkomst. Landets jordbruk, anse vi, är såbeskaffadt, att det framkallar den lösa befolkningen. Det ger arbete tre å fyra månader af året och afskedar derefter arbetaren. Arbetslönen är för en del af denna tid jemförelsevis hög, men naturligtvis otillräcklig att föda den arbetslösa årets öfriga åtta månader. Man har sålunda den arbetslösa, lata och hungrande befolkningen färdig.

40 Denna ordning synes utan tvifvel vara för jordegaren fördelaktig, äfven om han såsom i södra delen af landet mot ett par dagars arbete i veckan året om ger arbetaren årsstat – ty sommararbetet på öfriga veckans dagar betingas då så mycket billigare – eller såsom i inre och östra delarne af landet ger honom en skogslapp att svedja, ty arbetaren är då för sommaren gifven och gör äfven några dagars arbete utan särskild dagspenning. Men vi hafva föreställt oss, att sagde ordning är fördelaktig endast för det ofullkomliga jordbruket, och att ett jordbruk, som uppnått »högre fullkomlighet» skulle göra det fördelaktigast, att hafva fasta arbetare året om. Hushållningssällskapet har, som sagdt, en annan åsigt af saken, enligt hvilken först det fullkomliga jordbruket rätt skall framalstra arbetslöst folk, naturligtvis en desto större massa, ju fullkomligare jordbruket blir. Vi kunna icke härom 50 strida; vi beklaga blott, att hafva förlorat en lugnande illusion i

¹ Orden äro af Red. Understrykna.

² Man må väl icke säga, att meningen är, att arbetaren skall födas hela året, men sysselsättas blott vissa tider af året, att alltså fråga är blott om rättigheten, att låta drengar och pigor vara lata!

förhoppningen, att jordbrukets framsteg skulle sätta en gräns för proletariatets i fäderneslandet tillväxt.

Man må hoppas på handslöjder, som skola föda jordbruksarbetaren den tid, jordegaren vägrar honom arbete, men man bör, förrän man bygger på detta hopp, hafva helst några prof derpå att framvisa. Machinerna inskränka handslöjden till allt färre föremål; och det fordras insigtsfulla, driftiga, stort kapital disponerande förläggare för densamma, om den skall bära sig. Ty att tala om en backstugusittares handslöjd på eget förlag och med egen omsorg om försäljningen, är att tala om lekverk, icke om en näring för att föda hundratusental.

10

Emellertid hänvisas nu jordbruksarbetaren till handslöjden; ty jordbrukaren kan icke föda honom. Men det vore illa, om han under den korta arbetstiden för jordbruket skulle stegra sina fordringar så, att han hade något i behåll för den arbetslösa tidens behof. Han får derföre, enligt Hushållningssällskapets förslag, 1:o icke försvara sig sjelf, utan skall försvaras af jordegaren, ty derigenom afskåres all konkurrens om hans arbetskraft; han skall nemligen 2:o arbeta hos den, som försvarar honom »så ofta denne påkallar» – naturligtvis den bråda tiden, då arbete finnes; och han skall 3:o åtnöja sig med den lön, som bjudes – ty att kommunalstyrelsen, d. ä. några församlingens jordegare, skall pröfva, om aflöningen är skälig »efter ortens prisförhållanden och arbetets beskaffenhet», det betyder helt enkelt, att arbetaren skall åtnöja sig med, hvad jordegarene anse skäligt. Men om jordegaren icke vill betala ens det skäliga priset, så blir saken dervid. Arbetaren är skyldig att arbeta, men hans husbonde – ty husbonderätt skall försvararen hafva – än ingalunda skyldig gifva honom arbete; den förre skall åtnöjas med det skäliga, den senare är ingalunda pligtig att betala det. Hvad skall då arbetaren göra, om han icke får arbete, eller icke skälig lön efter kommunalstyrelsens bepröfvande. Jo, han får ett betyg af styrelsens ordförande, och med det i handen får han söka arbete hos någon annan än »husbonden», men skall, om han verkligen får arbete, »utom öfriga allmänna utlagor, till kommunen erlægga en efter omständigheterna lämpad afgift.» Den tid på året, det »fullkomliga jordbruket» icke ger arbete, blir ett sådant betyg ett gäckeri; den »vissa tid på året» åter, då arbetskraft bäst behöfves, skall utan tvifvel kommunalstyrelsen stadga ett så »skäligt» pris, att husbonden finner skäl betala detsamma. Arbetaren får dessutom icke söka arbete utom församlingen, så länge ännu någon inom församlingen vill gifva honom den skäliga dagspenningen. Hvem helst denna någon är, arbetaren får icke vägra, om ingen annan inom församlingen bjuder på honom – men eljest har han fritt val; och detta synes vara ett för honom tillräckligt mått af mensklig frihet. Han får dessutom klaga vid »laga domstol», d. ä. vid nästa ting åtskilliga måndader framåt. Husbonden behöfver icke klaga vid domstol. Straffet för en arbetare, som icke skaffat sig försvar, anser Hushållningssällskapet fortfarande böra vara korrektionshus. Men om arbetaren utan sagde tillståndsbrief tager arbete hos någon annan, fälles han af kommunalstyrelsen till »högt vite», som »delas till hälften mellan åklagaren och församlingens fattige». Den bötfälde har alltså utsigt, att återfå någon del af böterna – ur fattigkassan.

20

30

40

Ett stadgande förekommer i detta förslag, som har skenet af någon försvarsigfvarens förpligtelse mot den försvarade. Om nemligen denne med behörigt tillstånd arbetar hos någon annan, åligger det försvarsigfvaren, husbonden, »att i händelse af behof draga försorg om underhåll åt tjenstehjonets qvarboende familj». Stadgandet är märkligt, emedan om dermed blefva allvar, husbonden kunde tvingas att

50

gifva arbetaren arbete året om – eller föda hans familj – hvarigenom alltså enligt Sällskapet åsigt jordbruket i all evighet skulle hindras att uppnå en högre fullkomlighet. I sig sjelf betyder det föga, ty den skäligen dagspenningen kan »tidtals» krympa tillsamman så nära noll, att den blir en ringa allmosa. Och i de tiderna uppträder säkert husbonden icke som åklagare, om tjenaren går ifrån honom, endast denne icke begär uppehälle för sin familj.

10 Ingen mensklig sofistisk skall någonsin med rättvisans och billighe-
tens namn kunna förgylla lagar, sådane det anförda förslaget begär
dem, genom hvilka tjenaren skulle tvingas att mottaga erbjudet arbete
och lön hos en husbonde, som icke är förpligtad gifva honom
någondera. Förslaget blir än vidunderligare, då det utgår från den
öppet erkända grunden, att husbonden hvarken kan eller bör gifva
tjenaren arbete och lön alla tider på året. Det dömer derigenom sig
sjelf. Lifegenskapen hade det afgjorda och ofta åberopade företrädet,
att husbonden i hvarje fall var pliktig föda tjenaren och hans familj –
och af egen fördel härtill uppmanades.

20 Såsom ofvan nämndes, är det icke Hushållningssällskapets förslag
till försvarslagstiftning, utan den yttrade åsigten af arbetarens förhål-
lande till jordbruket, som här främst bör fästa vår uppmärksamhet.
Yttrandet är nemligen egnadt att befästa den öfvertygelse, att jordbru-
kets i landet oförmåga att gifva landtbygdens invånare stadigt arbeta
utgör upphovet till den obesutna befolkningens närvarande beklagliga
belägenhet.

30 Vi vilja dock icke afgöra, i hvilken grad jordbrukets underlägsna
skick har sin rot i jordegarens egen okunnighet och håglöshet, eller
deras af lagstiftningen gynnade öfverdrifna egna pretentioner vållat
deras arbetares förfall. Onekligt är, att bönderna i flera trakter af
landet utgöra den privilegierade aristokratin. Det är väl icke regeln, att
40 bonden sjelf icke arbetar; men det är dock i flera landsorter ganska
allmänt. Hans lefnadssätt står väl mångenstädes föga öfver dagsverka-
rens; men äfven de orter äro talrika, på hvilka en viss lyx råder i
bondens boning, i kläder, åkdon, gästabud, sällsyntast i det dagliga
lifvets mat och dryck. Jordbruket deremot står på den ståndpunkt, att
ett hemman äfven af högre mantal lifnärer endast arbetaren. Och om
likväl högre välstånd och lyx hos bonden anträffas, stundom utan eget
arbete, så är det klart, att de måste köpas på den legda arbetarens
bekostnad.

40 Seden har dertill medfört ett förhållande, som lagen icke förutsett. I
landet skall snart ingen arfvejord mera finnas, ehuru lagen synes hafva
gjort allt för dess skyddande och bibehållande inom familjerna. Vi
lemna derhän rättvisan af det stadgande, att bondens son skall ärfva
dubbel lott mot dottren. Stadgandet blir dag för dag allt mera
öfverflödigt, emedan dottren numera sällan erhåller sin lagliga andel,
och der flera bröder finnas, de yngre bröderna lika litet erhållid, hvad
dem borde tillkomma. Som bekant, kommer detta deraf, att föräldrar-
ne till älsta sonen försälja jorden mot en bestämd lifstidspension eller
sytning och en godtyckligt bestämd utlösen till de öfriga söner och
döttrarne. Redan sytningen verkar, att denna utlösen icke kan mot-
50 svara arvet. Men äfven i öfrigt skulle det förutsätta, att föräldrarne en
längre tid förestått hemmanet, för att de skulle kunnat samla någon
egendom i lösören eller penningar till de yngre barnens godtgörande,
om älste sonens arfvedel skulle bereda honom någon lättnad vid
hemmanets öfvertagande. Nu inträffar sådant sällan; och ju tidigare
föräldrarne sätta sig i ro, desto lägre måste utlösen till de yngre barnen

bestämmas. Sålunda utgå från hvarje bondehemman för hvarje generation ett antal unga män och kvinnor, hvilka ega ganska litet – om hemmanet varit med skuld belastadt, närmast intet; och dessa rekrytera år för år den besittninglösa klassen, medan på andra sidan, då hemmanet skall föda de icke-arbetande sytningstagarna, arbetslegan måste mer och mer nedsättas – med andra ord, jordbruket måste mer och mer drivas med arbetare, som blott tidtals vid detsamma finna arbete och uppehälle.

Kanske kunde flera, ehuru i mindre grad medverkande orsaker uppräknas. Men på en sådan fullständighet ligger här ingen vikt. Hufvudsaken, att det är brist på arbete för jordbruket året om eller brist på tillräckligt lönande arbete, som fostrat den lösa befolkningen och fört den till ett lättjefullt lif och håglös liknöjdhet, borde vara klar för hvar man. När generation efter generation uppvuxit i denna belägenhet, under blott en enda jemn, tidig och trägen öfning, den att uthärda hunger och brist, kan det visserligen blifva svårt att förmå denna klass till ansträngd sysselsättning. Men skulle den oafbrutet haft arbete och lönande arbete till buds, är det stridande mot all erfarenhet att antaga, att den skulle befinna sig på närvarande ståndpunkt af andlig och lekamlig hjälplöshet.

Tröslöst är det, att nu se det samfund, som angående landets jordbruk borde ega och i sin helhet utan tvifvel eger de största insigter, förklara jordbruket ur stånd att åter minska det elände, detsamma framkallat, ja påstå, att detta elände är ett nödvändigt vilkor för jordbrukets höjande, medan samfundet öfverlemnar åt någon annan möjlig industri att afhjelpa pauperismen bland jordbruksarbetarna. I stället för arbete och dagligt bröd bjudes åt dessa arbetare skollexor, och sparbanker och pensionsanstalter vill man inrätta, i hvilka de kunna deponera sina besparingar – förmodligen de, som ske under den arbets- och brödlösa tiden af året.

Men det är gagnlöst, att vi vidare uppehålla oss och läsaren vid Finska Hushållningssällskapetets sistanförda åsikter och yrkanden. Egde de någon förnuftig grund, vore i sanning utsigterna för Finska folkets framtid beklagansvärda. Men sjelfva de följder, de förutsätta, äro tillräckliga att fördöma dem. Allmänna omdömet förbinder med föreställningen om ett förbättradt jordbruk den om ökadt arbete på jorden och ökad arbetsförtjenst; och ett »fullkomligare» jordbruk, som icke skulle motsvara denna föreställning, kan med skäl anses för värdelöst.¹ Obestridligt är dock, att de fordringar, man för pauperismens bland jordbruksarbetarna aflägsnande måste ställa på jordbrukets i landet förkofran, icke äro ringa. För detta ändamåls vinnande måste nemligen jordbruket kunna icke blott lifnära arbetaren året om, utan äfven föda arbetarens familj. Ty det är en afgjord sak, att antalet af ogifta arbetare mer och mer aftager, såsom det är en naturlig sak, att med stigande bildning menniskan mer och mer känner behovet af ett eget hem, af en egen omgifning och af den frihet och den medkänsla, dessa medföra. Bland arbetarena vid jordbruket är hittills endast jordtorparen ställd i den belägenhet, att han kan föda en familj. I södra och sydvestra delen af landet hafva spanmålstorpare och statdrengar åtminstone möjlighet att försöka det, under oafbruten kamp mot

¹ Red. har, sedan detta nedskrefs, läsit Herr P. Östring's i Finl. Allm. Tidning aftryckta yttrande i frågan och hänvisar till den tröstande framställning han ger af det fullkomligare jordbrukets förhållande till arbetaren. Obetingadt torde man dock icke böra fördöma handslöjdens förenande med jordbruksarbete.

nöden och eländet. En sådan årsinkomst, stat och dagspenning sammanlagda, går upp till 75 à 80 Rubel. Hvar och en inser lätt, att med denna ringa penning en familj icke kan hjälpligen underhållas. I den inre, östra och norra delen af landet har arbetaren icke ens dessa förmoner. Jordtorpare finnas der till ringa antal. Spanmålstorpare och statdrengrar brukas der vanligen icke. Man ger inhysingen ett stycke dålig skog, som han får svedja, och tillförsäkrar sig så en arbetare för sommaren. Ger sveden vext, kan han med tillhjälp af något tiggeri draga lifvet fram öfver vintern. Men inträffar missvext – och det sker 10 enligt erfarenhet på sveder 1 år af 4 – så är han lika brödlös som arbetslös. Då får staten träda emellan och underhålla bondens arbetare. Detta är för bonden ganska beqvämt. Han är derföre klok nog att, när missvest hotar, lemna sig utan städslade tjenstehjon för året och med dem, som vanligen haft årstjenst, öka de arbetslösas antal. I Savolaks gifvas exempel, att en bonde kan ena året sälja ända till 300 tunnor spanmål, men det följande året icke blott inställa eljest vanliga arbeten och minska antalet af sina tjenstehjon, utan äfven sjelf låna säd ur kronomagasinet. Han skulle också, sålänge staten välvilligt föder 20 hans tjenare, handla dumt och endast lemna förtjensten åt andra, om han förföre annorlunda. Vore byalaget eller församlingen skyldiga att föda sina brödlösa i dåliga år som i goda, blefve förhållandet säkert ett annat. I Österbottens kusttrakter ger sjöfarten och skeppsbyggeriet och den eljest föga förmonliga tjärubrännningen arbetsförtjenst äfven under vintern och de arbetslösas antal är derför der jemnförelsevis mindre. Härtill bidrager, att jorden i vissa trakter är mycket delad, och alltså en större del af befolkningen besuten. Också svedjas der icke, så att missvexter mindre lätt inträffa. Der har derföre statens mellankomst varit mindre ofta påkallad, än i Savolaks och Karelen.

Man har fört mycken klagan öfver senaste fattigvårdsförordnings verkningar, hufvudsakligen deröfver, att åliggandet för tjenstehjon och 30 andra arbetare, att betala till fattigfonden, väckt stegrande anspråk på bidrag ur densamma. Obestridligt är, att den föreskrifna afgiften 15 à 25 kop. S:r per år är alltför obetydlig, för att medföra något verkligt gagn; och den vore utan tvifvel bättre använd, om den deponerades i en sparbank eller lifrätteanstalt. Väl kan det antagas, att endast åliggandet förmår det stora flertalet till sagde inbetalning, och att ett jemnförelsevis ringa antal skulle insätta ens detta belopp i en sparbank. Men den moraliska inverkan af en frivillig besparing och af en tvungen inbetalning, med utsigt att komma på fattighjonens lista, är också helt 40 olika. Ja man kan vara öfvertygad, att den i åratals fortsatta inbetalningen till fattigkassan skall småningom göra arbetaren förtrolig med tanken att dö såsom fattighjon, i de flesta fall väcka hans åtrå, att ju förr desto hellre komma i åtnjutande af fattighjelp, för att sålunda återfå sina penningar; medan äfven en ringare besparad summa skulle gifva hans sjelfkänsla en helsosam näring och göra fattighjelpen till föremål för hans afsky och farhåga. Hvad deremot det stegrade anspråkets på fattigunderstöd tillfredställande angår, så beror detta helt och hållet af fattigvårdsdirektionerna, och en otidig eftergift för 50 anspråket är en följd af deras likgiltighet och slapphet.

Öfverhufvud kan också sägas, att samhället har rättighet af arbetaren fordra, att han sjelf under sin arbetsföra tid sörjer för sin kommande orklösa ålder. Men denna fordran förutsätter också tillfälle till en arbetsförtjenst, som gör besparing möjlig. Saknas denna, eller hindras arbetaren genom sjukdom och olycka från att förtjena och spara, kan det ingalunda anses för hans medarbetares pligt att bidra

till hans underhåll, utan åligger detta arbetsgifvarena, de lyckligare lottade öfverhufvud, så mycket mer som vid ett motsatt förfarande arbetarens afgifter till fattigfonden positivt afgå från hans besparingar och redan derigenom måste öka antalet af understöd behöfvande. Att den moraliska inverkan deraf ytterligare härtill bidrager, är, såsom sagdt, vår fasta öfvertygelse. Denna inverkan förstärkes genom den känsla af förfarandets orättvisa, som utan tvifvel måste hos arbetaren uppstå, så snart han finner, att han icke i hvarje fall sjelf har gagn af inbetalningarne, utan genom dem endast försörjer andra de förmögnares tjenare. Åtminstone är det obestriddigt, att sagde inbetalningar föga lindra arbetsgifvarens fattigutskylder; och ingen läser kunna påstå, att de tvärtom skulle bidraga att minska fattighjonens antal.

Det är af alla länders erfarenhet bevitnad, att fattigförsörjning utan tvångsarbete är bortkastad möda. Men tvångsarbete kan åter icke införas utan den mest utsträckta frihet till sjelfförsvar och fri flyttning. Ty eljest belastas den ena och andra orten med flera arbetsbehöfvande, än som der kunna finna sysselsättning, medan på andra orter arbetare saknas, och arbetaren tvingas mot sin egen och samhällets fördel, att tjena vid ett föga lönande arbete, ehuru ett fördelaktigare kunde stå honom till buds. För fri flyttning åter fordras, att, utom församlingens, gemensama fattigvårdsfonder finnas för större samhälligheter t. ex. för hvarje län, ur hvilka i stridiga fall sjukliga och orklösa personers underhåll kan bekostas. Ett förslag till en sådan organisation har Förf. för längre tid tillbaka framställt i form af anmärkningar vid Förslaget till Fattigvårdslag¹.

Men tvångsarbete kan på landtbygden icke åstadkommas i arbetshus; ty tjenligt arbete måste der komma att saknas; och äfven uppbyggandet och förvaltningen af arbetshus och verkstäder skulle erfordra alltför stora kostnader. Tvångsarbete kan derför på landet endast sålunda ordnas, att den lata och håglösa, som sjelf faller eller låter sin omvårdnad falla kommunen till last, tvingas arbeta hos någon hemmansegare, som erbjuder arbete. Skulle ingen godvilligt mottaga en sådan arbetare, torde ingen annan utväg återstå, än den att jordegarena förbindas mottaga arbetshjonet i tur såsom de vanliga rotfattiga. Skulle Hushållningssällskapet framlagt något antagligt förslag i denna syftning, hade det i sanning gjort sig förtjent af landets tacksamhet. Men då Sällskapet, såsom ofvan blifvit visadt, i sitt förslag behandlar alla jordbruksarbetare såsom tvångsarbetsjon, d. ä. såsom korrektionister, kan dess förslag icke vänta annat, än det mest skarpa ogillande.

Redan arbetstvång för de oordentliga och lata förutsätter alltså, att jordegaren kan lemna arbete året om. Skulle, enligt hvad Hushållningssällskapet förmenar, det fullkomligare jordbruket ännu behöfva arbetare blott vissa tider om året, så blefve i all tid äfven tvångsarbets användande och dermed en verksam fattigförsörjning omöjlig. Pauperismen måste då ohjelpigen tillvexa och i Finland nå en grad och utsträckning, hvartill intet annat land har något motsvarande.

Än mindre skulle man då kunna hoppas på det enda grundliga botemedlet mot den lösa befolkningens tillväxt – en större styckning af jorden och förökande af de besutnes antal. Ty hvarje ny besuttenhet skulle då framkalla ett än mera ökad antal proletärer i de legda arbetarena, hvilka för jordens bebrukande blefve behöfliga – vissa tider på året. Sjelfva jordklyfningen skulle väl icke nödvändigtvis förändra den nuvarande proportionen mellan besutana och obesutna. Men all

¹ I Tidningen Saima 1845.

erfarenhet lärer, att den senare klassen naturligen förökas i vida större proportion, än den förra, och förhållandet skulle således fortfarande blifva allt mera hotande. Men för att frambringa ett så olyckligt resultat, behöfvas i sanning inga Hushållningssällskap, och ett jordbruk, som har endast ett sådant i perspektiv, är det uppenbarligen klokast att genast nedlägga. Hvilken näringsgren som bättre än jordbruket skall kunna lifnära befolkningen i landet, torde blifva svårt att uppgifva, och än svårare lärer det blifva, att införa en sådan näring, om den finnes. Det är sannerligen att befara, att om jordbruket verkligen har en så dålig framtid, snart nog blott en enda utväg skall återstå för den arbetslösa och hungrande befolkningen – den att emigrera.

J. V. S.

15 HVARJEHANDA.

Litteraturblad n:o 5, maj 1857

20 *Don Carlos*. Vi hafva, säger ett utländskt blad, alla i ungdomen gjort oss förtrogna med bilden af personligheter, som intagit vår fantasi. Att nu återse dessa personer, hjeltarne i våra ungdomsdrömmar, hvilka vi lärt känna förherrligade och förskönade af skaldens ingifvelse, afklädda all denna lånade glans, i historiens nakna drägt, är väl en nedsläende, men tillika intressant och lärorik anblick. Såsom en sådan syn kunna vi åt våra läsare rekommendera Amerikanaren Prescott's skildring af *Don Carlos* i hans nyaste historiska arbete¹. Han berättar först om Philip II:s giftermål med Elisabeth af Frankrike, i Spanien kallad Isabel de la Paz, om hennes lysande ensamhet, der hon 30 öfverhöljad af guld tillbringar sitt lif bland sitt stumma hoffolk, en i den fremmande jordmonen borttynande blomma. Han fortfar sedan: »De berättelser, hvilka satt Isabella's öde i förbindelse med *Don Carlos*, äro rena fabler; ehuru man måste tillstå, att romanförfattare haft ett lockande fält i den nära slägtskapen mellan båda och bådads kort på hvarandra följande död.» Hon hade det sorgliga ödet, att i samma stund hon förlofvades med Philip se sin fader dö en plötslig våldsam död (Henrik II, som i en turnering sårades till döds af en Montmorency) och att, förrän hon lemnade Philip som enkling, vara vittne till sin styvsons, *Don Carlo's*, ännu jemmerfullare slut. Men hennes eget lif 40 och öde är icke på något sätt hemlighetsfullt; det hemlighetsfulla rör endast *Don Carlos*, hans passion för henne, hans hat till fadren, det mörker, som råder angående hans fångslande, och den än djupare slöja, som betäcker hans död.

»Denna unga odugling (*rascal*) – ty så måste vi kalla honom i trots af hans kungliga härkomst och poetiska ryktbarhet – hade den olyckan, att några dagar efter födseln förlora sin moder², och att af

50 ¹ Den berömda amerikanska historieskrifvaren, författare till »Ferdinand's och Isabella's i Spanien regering» och »historie om eröfringen af Peru». Hans här ifrågakarande arbete är: *History of the reign of Philip II King of Spain*, på Tyska öfversatt af Johs. Scherr. Arbetet är aftryckt i den »Collection of standard american Authors,» som i Leipzig utgifves af Dürr, innehållande amerikanska skalders, historieskrifvares och romanförfattares arbeten, och hvaraf 21 häften utkommit å 1/2 Thaler.

² Maria, prinsessa af Portugal. Philips andra gemål var Maria af England.